

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Ne frankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Jamsko razsvetljavo mora delodajalec sam plačati.

Prosta razsvetljava! To zahtevo pogosto opazimo pri rudarskih stavkah in plačilnih gibanjih. Največkrat se je dejalo, da mora delavec sam to plačevati; denar za olje igra na plačilnih listkih že odnekaj veliko vlogo, kajti rudniški posestnik si da plačati ne ravno majhno vsoto svojih izdatkov od delavcev. Prav tako se godi tudi z orodjem in strelilnimi pripravami.

Kar se tiče jamske razsvetljave, smo si sedaj popolnoma na jasnem. **Ena najvišjih pravnih instanc, najvišji c. kr. upravni sodni dvor je jedrnato in z nedvomno jasnostjo izjavil, da je dolžnost delodajalca, da priskrbi delavcem prosto jamsko razsvetljavo.** V naslednjem hočemo ponatisniti odločitev c. kr. upravnega dvora.

Oskrba jamske razsvetljave je stvar delodajalca in se ne sme naložiti delavcem, tudi tedaj ne, ako bi se jim dala zato odškodnina v obliki povišanja plače. (Odločitev upravnega sodnega dvora z dne 4. maja 1910, številka 4467.)

C. kr. upravni sodni dvor je pritožbo Kaolinske industrijske družbe v Karlovih Varih proti odločitvi c. kr. trgovskega ministrstva in ki se tiče oskrbe jamske razsvetljave, kot neutemeljeno zavrnil.

Odločilni razlogi: Družba ugovarja odločitvi, po kateri je dolžna preskrbeti v svojih kaolinskih rudnikih razsvetljavo ne samo večjim obratnim prostorom, kakor strojni prostori, skladišča in podobni prostori, ampak tudi delavcem, ki delajo v jami na svojem kraju in ki so doslej sami plačevali svojo razsvetljavo. Družba se sklicuje pri svojem ugovoru na trditev, da mora poskrbeti po paragrafu 74 obrtnega reda sama za zadostno razsvetljavo, nikakor pa da ji ni odvzeto, da preskrbi razsvetljavo na ta način, da naloži dolžnost za oskrbo jamske razsvetljave delavcem.

Po odločitvi od 21. septembra 1904, št. 2879, sodni dvor tega naziranja ni mogel spoznati za pravo. Zlasti z ozirom na to ne, ker bi se z ugoditvijo pritožbi povzročilo, da bi delavci varčevali z razsvetljavo in bi se s tem otežkočila razsvetljava, kakor jo zahteva postava.

Iz te odločitve se da jasno spoznati, da so rudniški posestniki po postavi dolžni skrbeti za

brezplačno razsvetljavo. Nadalje iz tega tudi sledi, da so bili rudarji leta in leta goljufani.

Ta razsodba je vsekakor velike važnosti. Rudarji, dobro si zapomnite, **da vam je dolžan podjetnik brezplačno priskrbeti svetilko in olje za razsvetljavo vašega kraja, kjer delate v jami.**

Pismo iz Amerike.

Viriden, Illinois, Severna Amerika (septembra, 8. — 1910.)

Sodrug urednik! Po slovenskih lističih, ki mi še dohajajo, v novi domovini, sem imel priliko zvedeti, da ste slovenski rudarji pričeli z izdajo strokovnega lista „Rudar“, k čemur presrčno častitam; odkrito pripoznam velikanski napredek in požrtvovalnost ter Vam želim obilni uspeh.

Ako si jaz in nekateri moji tovariši želimo videti list in vendar ne pošljemo naročnine naprej, gotovo ne boste zamerili, ako jaz Vas seznanim z našim položajem in brezdvomno boste poslali nekoliko števil „Rudarja“ na ogled ali pa na „kredit“.

Dne 31. marca t. l. je iztekla pogodba glede plačilne lestvice med premogarji in premogarskimi družbami. Premogarji čvrsto združeni v svoji strokovni Uniji po imenu: „United Mine Workers of America“ se na skupni Indianapoliske konvenciji niso mogli pogoditi s podjetniki rovov za novo plačilno lestvico. Predno so se pa delegatje združenih premogarjev razšli, kojih je bilo nad 1200 skupaj, so predložili podjetnikom svoje borne zahteve, kojih se za nobeni kup ne opusti. Konečno so še sklenili, da ima pravico vsak okraj, to je vsaka država, sama se pogajati, in kedar podjetniki pripoznajo opravičene zahteve, vrniti se na delo.

Podjetniki seveda so bili izborna pripravljene za ta velikanski boj s tem, da so imeli ogromne sklade premoga nakupičenega in posledica je bila, da je prva dva tedna aprila meseca počivalo okoli 200.000 premogarjev.

Premogarska organizacija v Združenih državah šteje nad 300.000 članov. Po nekaterih krajih, kjer je organizacija slabotna, kakor v Pennsylvaniji in Coloredi, so z delom takoj nadaljevali, na skrajnem zapadu pa še pogodbe niso bile potekle, toraj se je tudi delalo. Podjetniki so se

vedno hlinili, da so za mir, vedno se pogajali pa ničesar pripoznali; med pogajanjem pa skrbno rove popravljali. Po večih državah so podjetniki že aprila in prvo polovico maja premogarjem pripoznali skromne zahteve, katere so bile samo 5-55% dnevne plače, to je pet in pol centa pri dolarju, kar znese povprečno 13—14 centov na dan; do tega povišanja smo povsem opravičeni z ozira na velikansko draginjo.

Ker pa veliko družb ni hotelo pripoznati, na čelu seveda illinoiška premogokopna družba, je bil 23. maja štrajk napovedan in Unija premogarjev je poklicala na štrajk vse strojnike, delavce, od sesalk, kovače i. t. d. tako, da se ni opravljal nobeno delo pri rovih in v rove ni hodil nikdo drugi kot delodajalec. Torej so se rovi prepustili naravni usodi, in sicer se je to zgodilo prvič v obstanku Unije. Da je to v rovih imelo slabe posledice je umevno. Od 1. dne aprila se tudi ni spravljal premog na površje, in podjetniki so se bahali, da so le delo suspendirali in se norčevali z delavci, toda po 23. maju so se drugače prepričali. Ko so videli resen položaj, so se obrnili najprej na sodnije, rove so zastražili in namenoma so hoteli povzročiti nemire, kar se pa ni posrečilo, ker organizirani delavci niso imeli pri rovih ničesar iskati, drugih pa tudi ni bilo blizo. Ko so illinoiški premogarski baroni videli svoj resen položaj, so se nekateri kmalu uklonili. Drugi so se obrnili na mednarodnega predsednika T. Lewisa in so z njim skrpali nekako kompromisno pogodbo, katero smo pa premogarji na splošnem glasovanju z velikansko večino zavrgli. Temu posledica je bila zopet premogarska konvencija v Indianapolis, Ind. dne 11. avg., katera je trajala 10 dni v navzočnost okoli 1200 delegatov in burni ogorčenosti napram mednarodnemu predsedniku T. Lewis, kateri je tudi podlegel in vsi tekoči štrajki so bili odobreni. Illinoiški premogarji z distriktnim predsednikom John Walkerjem smo torej dobili proste roke, odločevati v lastni zadevi. Podjetniki so v neljubem položaju in zdaj jeden zdaj drugi priplazi h križu in pripozna zahteve premogarjev. Po najnovjših poročilih sem že čul, da se je delodajalcev zveza razsula ob vztrajnosti premogarjev. Najznamenitejše je pa, da kapitalistično časopisje tako terdovratno molči v vsem, da bi človek skoro v časopisju ne našel, da je še stavka.

LISTEK.

O koleri.

Piše dr. Zarnik Tomo, Zagorje ob Savi.

Kolera je doma v Indiji, v provinciji Bengalen z glavnim mestom Kalkuta, kjer je endemična, to se pravi, nahaja se ta bolezen vedno tam stalno od starodavnih časov. Iz teh krajev se zanese po suhem ali po morju večkrat v druge dežele. Posebno so mohamedanski romarji vzrok razširjenju kolere. Po naukih korana mora vsak veren mohamedan vsaj enkrat v življenju obiskati sveta mesta, za katere veljajo Meka in Medina v Arabiji, ter Kerbela v Perziji.

Romarji iz Indije prenašajo kolero med mohamedane drugih dežel v omenjenih mestih, kjer še nimajo pojma o razkuževanju in kjer so zdravstvene razmere jako žalostne. Po uradnih angleških izkazih je od leta 1884 do 1896 zapustilo 64.628 romarjev Bombay, a vrnilo se jih

je samo 22.400. Skoro vse velike epidemije kolere imajo izvor v onih mestih. Po navadi se raznese kolera iz Meke po morju, iz Kerbele pa po romarskih karavanah po suhem v bližnje dežele. Sedaj nam grozi ta strašna in nevarna bolezen iz Ogrskega, kjer ima središče v Mohaču. Na Ogrsko je prišla iz Rusije in Perzije po suhem. A tudi v Italijo in na Turško je bila zanešena po morju. Posamezni slučajji so se že pripetili na Dunaju in na Hrvaškem, od koder ni daleč k nam. Pomisliti je treba, da kolera sledi jako rada prometnim zvezam, železnicam in rekam. Na Ruskem je po uradnih podatkih zbolelo letos že 182.396 ljudi, od katerih je umrlo za kolero 83.900. V resnici jih je pa obolelo in umrlo veliko več, ker se veliko slučajev zamolči.

Najbolj se razširja kolera poleti in v začetku jeseni. Tako je bilo v Evropi največ epidemij meseca avgusta in septembra. Ko se bliža zima, ponehava tudi kolera in zgine po navadi v največjem mrazu. Ko pride zopet poletna gorkota, kolera zopet oživi, ter nadaljuje svojo pot. V nekaterih letih lahko obiše cel svet,

vendar pa ne prekorači gotovih mej proti jugu in severu. Kolera se posebno rada širi po nižavah, kjer sledi poti rek in potokov, v višave in gore gre bolj redko ali se jih celo ogiblje.

Ako je kaka bolezen nalezljiva in se širi od človeka do človeka po vaseh, mestih in celih deželah govorimo o epidemiji dotične bolezni. Pri epidemijah kolere trpe največ nižji sloji ljudstva, kateri so prisiljeni živeti v slabjših gmotnih in zdravstvenih razmerah. Ni čuda, vsaj morajo stanovati v prenapoljenih, zaduhlih in vlažnih stanovanjih, večkrat jim primanjkuje zdrave, krepke in tečne hrane, včasih celo zdrave in čiste pitne vode. O snažnosti večkrat pri takih razmerah ni govora. Vsled prenapora pri delu, nezdrave in in neredne hrane so taki ljudje tudi telesno oslabei, njihovi otroci so bleedi, slabotni in podvrženi različnim boleznim. In ko se pojavi kolera, pobira jih kar po vrsti. Najprvo pobere po navadi berače, kateri prenašajo kalí bolezni od vasi do vasi.

(Dalje.)

Ako pa kak predsednik ali ekspredsednik kje govori ali pa beli črnega ali nasprotno z pestmi nabije, o joj, koliko razpredelkov se po časopisju napolni. To je ameriška kultura, katero pa mogoče v kakem slov. političnem listu svoječasno opišem. Ker vem, da posebno ne razpolagate s prostorom v listu, moram končati. Opomniti pa vendar moram še, da je v Združenih državah še danes kakih 65.000 premogarjev v štrajku, med kojimi sem tudi jaz. Vsi štrajkamo že od 1. aprila, toda unijska podpora je zelo skromna, kar smo že do sedaj prejeli, prav malo presega 1 dolar na teden povprečno; toda če bode stavka še dalje trpela, bode gotovo boljša podpora, ker mora sedaj vsak član premogarske Unije, ki dela plačevati en dolar tedensko za štrajkarje, dela pa jih vsak dan več, ker se podjetniki drug za drugim vdajajo.

Toliko v pojasnilo slovenskim rudarjem in premogarjem.

Sobraski pozdrav

Simon Kavčič

Opomba. Medtem ko je to pismo potovalo iz Amerike v Evropo, so se podjetniki že vdali rudarjem in sprejeli njih zahteve.

Kako mori kapitalistična nenasitnost rudarje.

(Velika nezgoda v Fohnsdorfu.)

V ponedeljek dne 22. septembra se je dogodila v fohnsdorfskem rudniku velika nezgoda, ki jo je zakrivila alpska montanska družba. Alpska montanska družba zanemarljivo varnostna dela v rudnikih, ona hoče imeti vedno le premog in zopet premog; da pa bi poskrbela za varno delo in dala napraviti zadostne varnostne naprave, za to pa se zdi alpini škoda časa in denarja. Kaj zato, ako se pohabi rudar ali ako ga ulovi smrt vsled zanemarljivih varnostnih naprav — glavna stvar je vendarle dobiček.

Nezgodna se je dogodila v rovu Wodzicky, kjer sta delala dva kovača pri sesalki. Ob ta rov je mejil zid, ki je zadrževal vodo sosednjega rova. Alpina pa se ni pobrigala, da bi bil ta zid dovolj močan. Nenadoma je voda prodrla zid in cela reka se je ulila v rov Wodzicky. Paznik Golob je takoj zaslutil nezgodo in je obvestil obadva rudarja o nezgodi z udarci na vodne cevi. Ker pa kovača nista razumela znamenja, je sam hitel v rov, da bi opozoril na nevarnost. Ni vedel, da gre v smrt; bilo je že prepozno. Voda je preplavila z divjim bučanjem ves rov in zagrebala v svoje valove vse tri žrtve.

Kakor rečeno, je zakrivila nezgodo alpina, oziroma fohnsdorfski obratni vodja, ker je opustil celo vrsto varnostnih naprav. Ako bi se obratni vodja malo manje brigal za razne malenkosti ter bi obrnil svojo pozornost na stvari, ki je od njih odvisno življenje rudarjev, tedaj bi ne bilo prišlo do te nezgode. V rovu je bilo že od nekdaj preveč vode. Kotel pri sesalki v umetnem rovu je imel že dolgo časa razpoke, ki so se zamašile vedno s kitom; da pa bi se bil napravil nov kotel, za to je bilo seveda škoda denarja. In potem obrambni zid, ki je ločil obadva rova! Ali ni utegnil gospod obratni vodja vzeti svinčnik v roke pa izračunati, kolik je pritisk vode in kolika je moč zidovja? Da se je vse to opustilo s tako lahkomišelnostjo, je zakrivila v prvi vrsti nenasitna dobičkaželjnost alpine, neposredno pa je kriv tudi obratni vodja, in mi upamo, da ga bo zadela za to lahkomišelnostjo s človeškim življenjem zaslužena kazen! Seveda, če bi bil to nezgodo zakrivil delavec, zlasti zaupnik, davno bi bil pod ključem!

Mrtvi so nadzornik Franc Golob, ki je dovršil letos meseca julija z velikimi žrtvami rudarsko šolo, jamski ključavničar Pratok, ki je družinski oče več otrok, devetnajstletni jamski ključavničar Ringer. Ponesrečence so spravili šele čez dva dni na svetlo.

Pogreb se je vršil dne 16. septembra ob šestih zvečer. Udeležba je bila ogromna; tudi delavci iz sosednjih krajev so spremili nesrečne žrtve k zadnjemu počitku. Ves obred je naredil globok utis; ob grobu so se orosile oči rudarjev s solzami. Končno je govoril nesrečnim žrtvam zadnje slovo poslanec sodrug Muchitsch. Med drugim je povedal, da ima te tri žrtve na vesti

alpina. Zlasti je poudarjal, da nam ta nezgoda jasno priča, kako potrebna je preosnova rudarskega zavarovanja.

Tako je bil ta pogreb obenem tudi tiha, a mogočna demonstracija proti alpini. Toda rudarji bodo uporabili še druga sredstva in bodo delovali z vsemi silami, da bodo zavlada v fohnsdorfskem okrožju druge razmere. Brezvestne moritve rudarjev mora biti enkrat konec!

Državna konferenca avstrijskih rudarjev.

(Dalje.)

O poročilu odposlanca Eberta se je razvilo živahno razpravljanje. Končno se je sprejela naslednja

resolucija.

Današnji službeni in delovni red pri avstrijskih rudnikih temelji na določenih paragrafov 200 do 209 splošne rudarske postave iz leta 1854. Te postave določila o razmerju med podjetji in delavstvom so nezadostna in nejasna. Ta določila so stara več kakor pol stoletja in torej nikakor ne zadostujejo v današnjih razmerah, ker nimajo nikakega socialnopolitičnega duha. Predvsem postava popolnoma izključuje, da bi imel tudi delavec pravico pri določitvi plače in delovne pogodbe. Tista pravica, ki jo dovoljuje združna postava delavskim zastopnikom pri določitvi poslovnega reda, je samo navidezna in se podjetniki nanjo ne ozirajo prav nič. Plače in akordi se dandanes določijo popolnoma enostransko in poljubno od rudniških posestnikov in uradnikov; delavci se priganjajo k najhujšemu delu, ne da bi dobili zadostno plačo. Posledice se ne kažejo samo v nezadostni hranitvi rudarjev in njih družin, ampak tudi v vedno bolj naraščajočem številu obolevnosti, onemoglosti in nezgod. Danes tu zbrani zastopniki rudniških združenj delavske skupine zahtevajo zato z vso odločnostjo od vlade in postavodaje takojšnjo preosnovo rudniške postave z ozirom na sledeče zahteve:

1. Plačilni in akordni postavki se morajo pismeno skleniti z rudniškimi posestniki ali njih uradniki in delavci. Ustne pogodbe so neveljavne. Plačilni razpredelki se morajo nabiti v rudniških hišah.

2. Pri pogodbah v akordnih in drugih plačah se je treba ozirati tudi na to, da se plačajo tudi stranska dela, zlasti dela za varnost življenja in zdravja delavcev.

3. Kot podlaga za plačilne pogodbe se mora določiti v vsakem okrožju najmanjša plača, ki naj jo uravnajo zastopniki delavstva s podjetniki z ozirom na življenske in delovne razmere v tistem kraju.

4. Ako se izpremene delovne in obratne razmere, tedaj imata obedve stranki, ki sta sklenili pogodbo, pravico zahtevati, da se akord preosnuje; o tem odloči posebna edinstvena komisija.

5. Pogodbe, ki se ne tičejo naravnost delovnih in plačilnih razmer, kakor določila o stannarini ali najemninah itd., se ne smejo sprejeti v službeni red.

Dasi odločno zahtevamo preosnovo tistih postavnih določil, ki se tičejo delovne pogodbe, vendar nalaga državna konferenca rudarskih združenj voditeljem delavstva dolžnost, da skušajo doseči pri plačilnih gibanjih delavcev cenovne (tarifne) pogodbe.

Konferenca pripozna, da je močna in enotna organizacija najboljšo sredstvo in prvi predpogoj za doseg dobrih plačilnih in delovnih pogodb; zato je dolžnost zastopnikov rudarjev v združenjih, da delajo krepko za razvoj delavske organizacije.

Končno izraža konferenca svoje ogorčenje, ker je finančno ministrstvo samolastno vsililo solnim delavcem službeni red, ki se naravnost roga najnavadnejšim pravnim določilom in je v ostrem nasprotju z zahtevami, ki jih zahtevajo delavci v tem oziru že več let. Konferenca zahteva in pričakuje, da bo finančni minister v najkrajšem času preuredil ta poslovni red v smislu zahtev, ki so jih izrazili solni delavci, in ki so natančneje obrazložene v interpelaciji socialnodemokratskih poslancev. (Dalje.)

Proletarci, zavedite se svoje časti!

V davnodavnih dobah ni bilo med posamnimi ljudmi toliko razlike, kakor se je pojavila pozneje in jo opažamo še dandanes. Toda ta doba ni trpela dolgo; kmalu so se dvignili iz ljudstva posamniki, ki so si z bogastvom, silo ali čem drugim pridobili moč in so jo skušali uveljaviti na ta način, da so pričeli gospodovati drugim ljudem. Ti oblastniki so se šteli za vzvišene nad ljudstvom, svoja dejanja in sploh vse svoje početje so smatrali za nekaj višjega, medtemko se jim je zdelo manj vredno vse, kar se je tikalo tistih ljudi, ki so gospodovali nad njimi. To mišljenje se je polagoma polastilo celo ljudstva samega in se je izpopolnjevalo bolj in bolj, čim več oblasti je bilo v rokah pasamnih mogotcev. Treba je le pogledati v zgodovino, in našli bomo dokazov na izobilje. Saj je znano, da je smatral graščak kmeta za svojo živino in je z njim uganjal najhujše nasilnosti. Proletarijat minulih stoletij, kmečki stan, je bil brez časti, brez ugleda. In celo sam se je smatral za manj vrednega ter je v svetem strahu obračal oči proti slehernemu boljšemu človeku. Ta sužnjost in to ničvredno, sramotno klečeplazstvo se menda nista ukorenili v nobenem narodu tako kakor v Slovencih. Tako globoko sta se ukorenili, da ju opažamo še danes v tej splošnoznani slovenski plahosti in bojzljivosti.

Tako se je godilo proletarijatu minulih stoletij, kmečkemu stanu: tako se godi z njim še dandanes, da nima poguma in sile. Ali prišel je nov čas, ki nas je mahoma postavil v novo življenje. Krog nas so zrastle, dejal bi: Kar čez noč, tovarne s čudovitimi stroji, ki jih gonijo silne moči, elektrika in para. Skozi dežele se vijejo železne kače, železnice. Pod zemljo pa rijejo kakor krtovi ljudje in spravljajo na dan podzemeljske zaklade, razne rude. In še nekaj se je zgodilo. Vsa ta sprememba nam je ustvarila nove ljudi — novodobni, moderni proletarijat, ki je tako pomnožil vrste že obstoječega malo-kmečkega proletarijata.

In kako je s častjo tega novodobnega proletarijata? Prav nič boljše kakor je bilo s častjo, proletarijata minulih stoletij in kakor je z njegovo častjo še danes. Delavec se šteje za manj vrednega kakor je vreden tisti človek, ki opravlja tako delo, da se mu ni treba omazati pri delu in je torej lepše oblečen. In tudi v proletarijat se je zajedlo prepričanje, da mora biti tako. Navedli bi lahko še mnogo zgledov, toda to bi nas predaleč zavedlo.

Pred ves proletarijat pa stopa veliko vprašanje: Kako naj bi se to odpravilo? Kako naj si pridobi delavec tisto čast, ki mu gre? Odgovor: proletarec si bo priboril svojo čast le s svojo lastno močjo. Zato pa se mu nudi dve poti, sicer preprosti, ki pa ga gotovo dovedeta do cilja.

Ena pot je spoznanje samega sebe. Treba je, da delavec spozna svojo lastno moč, svojo krepko dušo in svojo ustvarjajočo nenadomestnost. Znanje so besede pesnika, ki jih mnogi prepevajo, mnogi presojujejo in zasmehujejo:

Vsa kolesa obstojé,
če hočejo tvoje močne roké.

Gotovo se to dandanes še ne da izvesti; toda kljub temu je to resnica, ki se ne da ovreči, kajti, vi, proletarci, ste vendar sol zemlje! Vas je na milijone in milijone po vsem svetu, vi ste živi stebri, ki sloni na njih glavah ves svet s svojo omiko. Stresite stebre: tudi svetovna omika se bo stresla! Ležite trdni k tlom, in kmalu bo konec vsega. Kajti vi ste prav tako potrebni kakor zrak, morje, zemlja. Vi dvigate kvišku kakor zrak; vi nosite kakor morje; vi rodite kakor zemlja. Brez vas so celo zrak, morje in zemlja brez vrednosti. Kajti v a š e d e l o je tista moč, ki jih stori človeštvu koristne. To ste vi, proletarci! To si ti, ki pometaš nesnago s ceste; že v tej nesnagi bi se udušila vsa ta mnogohvaljena splošna omika, ako bi je ti ne odpravil s svojimi rokami. To si ti, ki riješ dan za dnem v rudniku. To si ti, ki orješ in seješ. Ti, ki šivaš, kuješ, tkeš, tešeš in zidaš! Ti nosilec tovorov; ti, dekla; ti, pastir! To ste vi vsi skupaj: nenadomestna, ustvarjajoča moč! Ali čujete? Nenadomestni ste vi živi in oživljajoči! Torej zbudite se iz svojega ponižnega tavanja!

Odvrzite raz se svojo suženjsko naravo! Ponosa, nič ponižnosti! Visoko dvignite glave, ne pripogibajte se pred nikomer! Zakaj vi vsi ste vredni najvišjih zemeljskih blagrov! (Dalje.)

Enaindvajseti mednarodni zbor rudarjev.

(Dalje.)

Četrty zborovalni dan.

Predseduje G o n i a u y (Francoska). Nadalnje se razprava o

osemurnem delu.

W a d s o r t h (Angležka): Mi bomo glasovali za resolucije, vendar pa zahteve po osemindvajseturnem tedenskem delovnem času ne smatramo za srečno. Dvajset let smo delovali za uvedbo osemurnega delovnega časa; agitacija nas je stala okoli osemdeset milijonov kron. Ako belgijski kapitalisti trde, da so pri nas vsled krajšega delovnega časa plače padle, je to seveda neresnično; ponekod so se zaslužki celo povečali. Vsekakor pa je dobilo vsled uvedbe krajšega delovnega časa mnogo delavcev delo.

Vse tri resolucije so se sprejele enoglasno.

Starostno, onemoglostno zavarovanje in zavarovanje proti nezgodam.

O tem vprašanju so bile predložene naslednje resolucije:

F r a n c o s k a: Smo mnenja, da se tistim rudarjem, ki so stari petdeset let in so delali v jami petindvajset let, izplačuje starostna renta najmanj po eno marko 60 fenikov na dan in da naj se da rudarju v slučaju predčasne onemoglosti renta, ki se določi po številu let.

B e l g i j a: Ker je poklic rudarjev zelo nevaren in mučen ter se vrši v jako nezdravih razmerah, je neobhodno potrebno, da se sklence obvezna zavarovalna postava, ki preskrbi s stalnimi dohodki tiste delavce, ki so predčasno oslabei ali pa so dosegli starost petdeset let. Najmanjši znesek naj bi bil na leto 480 mark.

A n g l e ž k a: Smo mnenja, da plača država rento starim ljudem, ki ne morejo več delati.

N e m č i j a: Zbor zahteva, da se da postavodajnim potem zadostna renta tistim rudarjem, ki niso več zmožni dela vsled nezgode ali vsled bolezni. Prav tako se mora izplačevati zadostna renta tudi domačim umrlega rudarja, da morejo živeti. Obolelim rudarjem in njih družinam se mora izplačevati med boleznijo zadostna podpora.

Q u e n t i n (Francoska) opisuje nezadostnost sedanje pokojnine.

F a l o n y (Belgija): Belgijsko zavarovanje proti nezgodam delavce ne more zadovoljiti, zlasti neorganizovani delavci se pogosto ogoljufajo. Dostikrat pride do dolgotrajnih tožb. Starostne pokojnine so povsem nezadostne. V pisarni delavskega ministrstva leži že petnajst let socialističnih poslancev načrt o starostnem zavarovanju. Šele sedaj so ga privlekli na svetlo in ga seveda pohabili. Renta bi bila skoro za tretjino manjša od tiste, ki jo zahtevamo mi; načrt pa bi stopil v veljavo šele čez petindvajset let. Seveda se bodo delavci tem naklepom uprli z vso silo.

S t a n l e y (Angležka): Angleški delavci so mnenja, da mora država vzdrževati vsakega delavca, ki je za delo nesposoben.

H u s e m a n n (Nemčija) poda natančno in pregledno sliko o nemškem zavarovanju. Stoindevetnajst rudarskih pokojninskih blagajen je imelo leta 1908 919.000 članov, 114 milijonov dohodkov; za pokojnine in bolniške podpore so izplačale te blagajne 75 milijonov mark. Rezervni zaklad se je povečal v tem letu za 39 milijonov mark in iznaša sedaj 247 milijonov mark. Blagajne so v izredno dobrem denarnem stanju in so tudi marsikaj storile; vendar naše zahteve še niso izpolnjene. Mi zahtevamo višjih pokojnin in boljše oskrbe za bolne člane. Izdelali smo nov načrt, kako naj bi se zavarovanje tako izboljšalo, da bodo bolniške in pokojninske blagajne res dobro varstvo za onemogle in bolne rudarje.

Resolucije so se nato sprejele. (Dalje.)

Strokovni pregled.

s **Delavski boji na Angleškem v l. 1909.** Pravkar je izšlo uradno poročilo o delavskih bojih na Angleškem v l. 1909. Delavsko gibanje je bilo v l. 1909. manjše kakor v l. 1908. Vsega vkup je bilo v l. 1909. 436 delavskih bojev, ki so se tikali 308.819 delavcev. Večina delavskih bojev je trpela malo časa; več kakor ena tretjina jih je trajala samo en teden. Osem tednov ali dalje je trpelo 67 delavskih bojev; izmed teh se jih je tikalo 26 z 8588 udeleženci rudarjev, 13 kovinarjev, 8 tkalcev itd. Večina stavk je končala za delavce z dobrim uspehom.

s **Amerikansko delavsko gibanje.** Kakor je že znano, imajo ameriški delavci sicer močne strokovne zveze, nimajo pa krepkega političnega gibanja. S pomočjo svojih strokovnih zvez so si priborili že mnogo velikih uspehov, Delavska postavodaja pa je še vedno silno slaba, kar se razvidi že iz tega, ker se dogaja v Ameriki dan za dnem toliko hudih in smrtnih nezgod pri raznih obratih, kakor nikjer drugje ne. Temu pa je krivo slabo zastopstvo v postavodajnih zbornicah, ali z drugimi besedami povedano: ameriški delavci imajo v zbornicah premalo svojih zastopnikov, ker jako zanemarijajo politično gibanje. Vendar pa so Amerikanci v zadnjem času sami spoznali to napako, in so se izrekle že razne strokovne zveze, da se mora amerikansko delavstvo tudi politično gibati. V zadnjem času so imeli svoje velike strokovne zbere rudarji in delavci v lukah ter so se oboji izjavili za poživljenje in udejstvovanje krepkega in samostojnega delavskega političnega gibanja.

s **Statistika avstrijskega premoga.** Za mesec avgust letošnjega leta imamo naslednje podatke:

Kameniti premog:

	1910	1909
	meterski stoti	
Ostrava-Karvin	6,534.000	6,572.000
Rožice-Oslavan	396.000	394.000
Kladno-Šlan	2,250.000	2,366.000
Plzenj-Mies	1,061.000	1,166.000
Schatzlar-Schwadowitz	347.000	368.000
Galicija	1,163.000	906.000
Ostali rudniki	104.000	95.000
avgust	11,858.000	11,926.000
januar — avgust	91,442.000	92,600.000

Rjavil premog:

Mostec-Toplice-Komotau	14,191.000	14,396.000
Falkenau-Elbogen-Karlovi vari	3,003.000	2,934.000
Wolfsegg-Thomasroth	319.000	311.000
Ljubno in Fohnsdorf	831.000	767.000
Voitsberg-Köflach	599.000	573.000
Trbovlje-Zagorje	806.000	843.000
Istra in Dalmacija	86.000	209.000
Galicija	27.000	12.000
Ostale sudetske dežele	223.000	232.000
Ostale alpske dežele	556.000	577.000
avgust	20,645.000	20,854.000
januar — avgust	162,857.000	169,660.000

Kriza torej še ni popolnoma popustila.

Dopisi.

d **Kako laže trboveljska družba o stavki v Labinju.** V večerni izdaji graške „Tagespost“ od 27. septembra pripoveduje trboveljska premogokopna družba, da je pred nekaj časom izbruhnila stavka rudarjev zaradi strojnih naprav, v tamošnjih rovih, da se rudarji upirajo tehničnim izboljšanjem in da družba smatra tehnične naprave za nujno potrebne zaradi cenejše produkcije. Res pa je, da je izbruhnila stavka zaradi vednega odpuščanja delavcev iz dela, pretiranega priganjanja in zaradi ošabnosti obratnega vodje. Stavka, ki traja že od 10. maja, bi bila že lahko davno končana, če bi imeli gospodje pri trboveljski družbi kolikor toliko volje. — Če pa trboveljska družba misli, da bo končala stavka s tem, da pošilja zlagana poročila po meščanskih listih, pa se grozno moti. Rudarji v Labinju so že parkrat ponudili spravo, ki pa jo je ošabni vodja trboveljske družbe Ranciger odklonil.

d **Kako zagovarja dr. Benkovič rudarja.** Dne 24. septembra se je vršila pravda proti bratovski skladnici v Trbovljah, pred razsodiščem bratovskih skladnic pri okrožnem sodišču v Celju. Gospod dr. Benkovič državni in deželni poslanec, je zastopal nekega pohabljenega rudarja iz Hrastnika, ko so sodniki odšli k posvetovanju v posvetovalnico, pa se je poklonil gospodu ravnatelju Seiletu iz Hrastnika z besedami: Ich weiß, daß der Kläger nichts bekommt, ich habe ihm nur deshalb die Klage gemacht, damit ich ihn meinerseits befriedigt habe (jaz vem, da tožnik ničesar ne dobi, jaz sem naredil tožbo le zato, da sem ga zadovoljil od svoje strani). Gospod poslanec, da ste demogog, smo že zdavnaj vedeli, ali da se poslužujete demogogije tudi pri takih revnih pohabljenih rudarjih, pa vendar nismo pričakovali. Delati pohabljenim rudarjem tožbe, da jim rastejo stroški, zahrbtno pa se posmehovati, tega je zmožen menda le samo tak zastopnik, kakršen je gospod poslanec dr. Benkovič.

I d r i j a. Pri tukajšnjem c. kr. eraričnem rudniku postajajo razmere vsak dan slabše za delavstvo. Službeni red, ki ga je erar proti volji

delavstva sam skoval, nima pri nekaterih uradnikih nobene veljave več, če gre za delavčev korist. Nasprotno pa se strogo vpošteva, kjer delavec stori kak prestop. Najnesramnejše pa je to, da se hoče zopet uvesti nekdanji sistem nestalnih delavcev k rudniku. Tako je namreč delalo večje število mladih fantov že okroglo tri leta pod upravo rudniške žgalnice na Leopoldovem. Ti delavci so bili nestalni ter kot taki zavarovani samo za slučaj bolezni pri bolniški blagajnici, ki daje stalnim delavcem 20 tedensko bolniščino in če bolezen dalje traja, se ga provizionira. Nestalni delavci pa imajo pri bolniški blagajni le nekako bolniško miloščino, ki traja na nedoločen čas, torej na dvajset tednov. Ko ta miloščina v slučaju bolezni ali ponesrečenja poteče, odpusti se delavca ne glede na to če je tudi pri erarju zdravje izgubil, kajti on je bil nestalno sprejet v delo in nima kot tak nič pravic do bolniške blagajnice po sedanjih določilih. Delavec, ki je 15 ali 16 let star v tako delo sprejet, je samo okraden za nekaj let, ki se mu pozneje, če tudi postane stalen, ne štejejo ne za avanziranje, ne za provizije, bilo bi torej vseeno, če bi delal kje drugje, ne pa pri erarju pa bi mu še v bolniško blagajno ne bilo treba plačevati, ampak bi plačal to dotični gospodar sam. Odpusti pa se ga lahko vsak dan tukaj ali tam. Komur še ni znano koliko truda so imeli in imajo še danes stari delavci, ki so na ta način delali za nestalne (najemnike) pri rudniku, če hočejo dobiti tista leta k dolgotrajni 40 letni službi všteta, za provizijo. Za premikanje v višje razrede pa sploh ni veljalo to, dasi so nekateri imeli po 5 do 10 ali še več najemniških let službe. In to se hoče znova uvesti, da bi se delavca lažje držalo v nižjem razredu za malo plačo v najboljših letih. Pozneje pa namesto, da bi dobil polno provizijo najvišjega razreda za dolgotrajni trud dela, se ga provizionira v razredu, da ne more živeti in ne umreti ne glede na družino njegovo, preostaja mu zopet na stara leta iskati postranskih zaslužkov, če je sploh še za kako delo sposoben. Vsled teh okoliščin pa so omenjeni delavci na Leopoldovem prosili, da se jih vzame za stalno. Ker se jim je to na vseh pristojnih mestih odklonilo, dasi so nekateri stari že 19 do 20 let, priobčili so to čudno postopanje eraričnega uradnika v listu „Naprej“ in kaj se je zgodilo, po daljšem klerikalnem hujskanju v časopisih in osebno pri svetniku gosp. Slaviku, odpustil je vse te delavce, češ, zahvalite se onim, ki so me v javnost dali. Klerikalnega hujskanja pa tudi še nadalje ni konca. Od tega časa sem kričita „Slovenec“ in „Naša moč“ proti socialnim demokratom in Napreju, da so ti vzrok, da so mladi fantje delo izgubili. Tako torej ta banda postopa, namesto pomagati ljudem do pravice se pa nahujksa uradnika, da se ložje blati socialne demokrate. Mi pa smo mnenja, da je sistem, ki ga hoče erar vnovič uvesti na škodo delavcev za poznejše čase in skrajni čas, da se odpravi čimprej temboljši, kajti več časa, če se delavca izrablja za nestalno službo, tem hujši posledice ga čakajo. Zato pa bomo to postopanje tudi na drugem mestu razpravljali neglede na klerikalno čivkanje, ki ima namen samo blatiti tiste, ki se za dobro stvar potegujejo. Mladeničem pa, ki nimajo stalnega dela pri rudniku, svetujemo, naj se za to z vso silo potom svoje organizacije pobrigajo, ali pa rajši gredo se učiti kake obrti, kajti mlada leta puščati in zdravje izgubiti pri c. kr. rud. delu bi bil greh, ki bi bil neodpušljiv.

J a v n i r u d. s h o d v I d r i j i se skliče v kratkem, na kojem se bo poročalo in sklepalo o draginjski dokladi, za delavce. Ob tej priliki pa bomo tudi lumparijo in hlinjenje klerikalcev uradništvu temeljito razkrinkali, do tedaj pa imajo čas še voditi njih nesramno hujskarijo proti socialnim demokratom. Na svidenje torej.

d **Ojstro.** Ko so bila gospodu Dernoyšku vajeta iz rok vzeta, je marsikdo mislil da se bode na Ojstrem gotovo malo izpremenilo. In res! Prišel je gospod inžener Wend iz Hrastnika, kateri je v začetku res postopal z rudarji tako, da smo mislili, da mu je znano, kakšna revščina se nahaja med nami. Tudi če ga je kateri kaj prosil je tupatam katerega uslišal. Danes, če ga kateri kaj poprosi za boljši akord ali kaj drugega se zadere kakor turški paša: „Prmojduš, da ne dam niti vinarja“.

Gospod inžener, Vi ste še samec, pa akoravno ste, smo prepričani, da bi niti en teden ne mogli s takim zaslužkom se preživeti, kakor mora kakšen oženjeni rudar, kateri ima pa še celo kopico otrok. Svetovali bi Vam, da se malo poboljšate in da mislite, da je tudi rudar človek.

Rudarjem na Ojstrem pa kličemo, če hočete, da se bodo razmere predrugačile, morate odpraviti najprvo prilizovanje ter denunciranje in stopiti v svojo lastno organizacijo! Toliko za danes!

d **Kako se godi rudarju, ko obnemore, in kaj mu nudi bratovska skladnica.** Pri trboveljski družbi so odpustili iz službe 60 rudarjev; med njimi tudi sohr. Jagodiča. Mož, ki se je v trboveljskih rovih sestradal in nakopal bolezen, je prosil, da se mu da pokojnina iz bratovske skladnice, v katero je plačeval 15 let svoje prispevke. Prošnjo je priložil tudi izpričevalo dr. Zarnika, da je bolan in za delo v rovih nezmožen,

da je bolezen v začetnem stanju jetike; tudi dr. Herzog iz Trbovlja je predlagal, da se ga vpo-koji. Dvotretjinska večina bratovske skladnice odbornikov je sklenila mu dati pokojnino. Predsednik bratovske skladnice, ravnatelj Heinrich, pa je sklep razveljavil in rudniški urad v Celju razveljavo potrdil. Obrnil se je na rabsodišče bratovskih skladnic v Celju. Dne 24. septembra se je vršila obravnava, tudi pri obravnavi sta potrdila izvedenca, da ima sodr. Jagodič bolezen, ki jo je navedel že dr. Zarnik, ker pa sta dodatno izrekla, da še zaraditega lahko dela (!) je tudi sodišče njegovo pokojnino odklonilo. Kaj naj porečemo takemu ravnanju bratovskih skladnic? Ne najdemo dovolj obsodnih besed; obsoja se institucija bratovskih skladnic s takim nečloveškim ravnanjem sama.

Rudarji ali boste še mirno gledali to pogubno postopanje bratovskih skladnic? Ali ni nujno potrebno, da nastopite z združeno močjo v boj? Organizirajte se, in kadar bodete mož do moža pri vaši bojni organizaciji, ne bo mogoče vam krasti tako podlim potom vaših pravic.

Umetnost in književnost.

Naši zapiski, zvezek 9—10 (za september in oktober) so izšli s sledečo vsebino: Dr. Dragotin Lončar: Slovensko vseučiliško vprašanje. — G. F.: Modroslovni odlomki iz vsakdanjega življenja. — Dr. Ellenbogen: Južna železnica. — Dr. Slanc: Nekaj o sociologiji. — Dr. H. Tuma: Uvod v znanstveno mišljenje. — Dr. Fr. Kidrič: Pomote in potvare za razne potrebe. — Pregled: Dijaški — strokovni — združništvo — literarni — kulturni.

Sodrugri rudarji! naročajte

„RDEČI PRAPOR“

ki izhaja v Ljubljani dvakrat na teden in velja za celo leto . . . . . K 10.40
„ pol leta . . . . . „ 5.20
„ četrt . . . . . „ 2.60
Vsak zaveden rudar bi moral biti naročen na „Rdeči Prapor“.

Razne stvari.

r Naznanilo. Cenjenim članom zadruga „Delavski dom“ v Trbovljah naznanjam, da sem prevzela z dne 1. oktobra gostilno v „Delavskem domu“. Za dobro vino, sveže pivo, dobra, topla in mrzla jedila jamčim ter se cenjenim članom za mnogi obisk najtopleje priporočam.

Fani Kokalj.

r Spopad med stavkajočimi delavci in policijo. V Berlinu (Nemčija) je prišlo med stavkarji in policijo do hudega in vročega spopada. Neki stavkokaz je namreč streljal s samokresom na stavkajoče nakar je razljučen množica naskočila stavkokaza. Ker pa je policija ščitila stavkokaza, so jo obmetavali s kamenjen. Ko so policisti potegnili sablje so pričeli streljati nanje iz bližnjih oken in hiš ter jih obsuli s kamenjem in pivskimi steklenicami. Končno se je policiji posrečilo množico razgnati. Ranjenih je 40 rudarjev in veliko število delavcev; 50 oseb je policija prijela.

r Železniška nesreča. Na Francoskem se je dogodila blizu Pariza velika železniška nesreča. Nezgoda je povzročila baje prevelika hitrost vlaka. Mrtvih je sedem oseb.

r Smrtonosna nezgoda. Iz Celovca poročajo dne 27. septembra: Pri zgradbi obrtno-strokovne šole za stroje se je dogodila velika nezgoda. Porušil se je oder, kjer sta delala dva zidarja. Hafner in Gorman. Oba delavca sta priletela na cesto in sta bila takoj mrtva. Nezgoda je zakrivil podjetnik, ker se ni prav nič brigal za varnostne naprave; oder je bil narejen iz slabih, že preperelih in napol trhljih desak.

r Konec rudarske stavke v Bilbao na Španskem. Že več mesecev trajajoča stavka španskih rudarjev v Bilbao je končala. Rudarji in podjetniki so sprejeli posredovalne predloge rabsodišča.

r Zemlja se je udrila. Na belgijsko-francoski meji se je zemlja udrila pri rudniku Južni-Quierain. Udrila se je šest hektarjev na široko in šest metrov globoko. Zaraditega se je porušil bližnji prekop (kanal) in je voda poplavlila polja in njive. Nezgoda je zakrivilo neprevidno odkopavanje v rudniku.

Amalija Rosi v Zagorju.

Trgovina z vinom

na debelo od 56 litrov naprej. — Priporoča raznovrstna vina po najnižjih cenah.

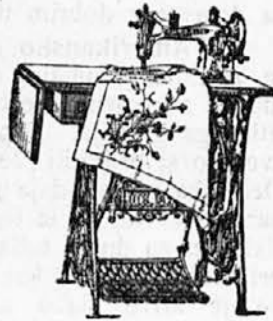
V Trbovljah se dobiva moje vino pri gospodu Anton Pučevalšek. 3—3

L. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastoj in franko.

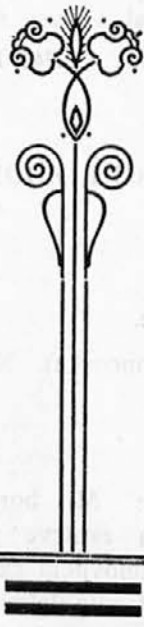

Mlado in cvetoče, zdravo in veselo

nemore ostati nobeno deklet in nobena gospodinja, katera se mora mučiti leta in leta v kuhinji in v gospodinjstvu pri pranju in umivanju s slabim milom. — Pri porabi

Schicht-ovega mila

se varuje roke in doseže hitro, brez truda in napora snežno belo perilo.

Občno konsumno društvo v Trbovljah

se priporoča svojim članom

za nakupovanje vseh življenskih potrebščin kakor tudi manufakturnega blaga po najnižjih cenah. . .

Občno konsumno društvo v Idriji

priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro moške narejene obleke po najnovejši modi, ženskega blaga vsake vrste, slamnike za moške in otroke itd. Vse po jako nizki ceni. Priđite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najbolje in najcenejše postreženi!

! Prva žgalnica! Brata Wortmann

Šušak

priporočata svoje lastne izdelke.

Naročila na žganje, likerje, konjak se vrše ceno in takoj.

Zastopnik: 8—4

Franc Remic, Ljubljana.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih. 9—8

Priporočamo našim
— gospodinjam —

== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani. ==

Izdajatelja in zalagatelja Ignacij Sitar in Martin Repovš. — Odgovorni urednik M. Čobal v Zagorju. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.